

Ömer Vehbi Efendi (1870-1927)

Ömer Vehbi Efendi 1870 yılında Yalvaç'ta doğmuştur. Babası Hafız Mustafa Efendi, annesi Ayşe Hanım'dır. Büyükyalvaç soyadı, ailesi tarafından sonradan alınmıştır. Yalvaç'ta başladığı ilk tahsilini, Müftü Hoca Ahmet Efendi'den aldığı icazetnameyle tamamlamıştır. Öğrenimi için gittiği İstanbul'da bir süre kalmış ve nihayet Konya'ya gelerek medrese eğitimine devam etmiştir. Konya eski müftüsü Kadınhanlı Hacı Hüseyin Hoca'dan icazetname alan Ömer Vehbi Efendi, uzun yıllar İrfaniye Medresesinde müderrislik yapmıştır. Medresede görev yaptığı yıllarda gelecek vadeden öğrencilere ücretsiz özel dersler vermiştir.

Çalışkanlığı sayesinde kısa zamanda devlet hizmetinde önemli mevkilere gelen Ömer Vehbi Efendi, 1901 yılından itibaren dört yıl boyunca Konya Bidayet Mahkemesi Hukuk Bölümü üyeliğine seçilmiştir. Görev süresi dolduktan sonra 1904 yılında seçildiği Konya İstinaf Mahkemesi üyeliğine dört sene devam etmiştir. Vazifesi devam ederken 1905 yılında Sultan II. Abdülhamit'in emriyle Alâeddin Camisi'nde dersler vermeye başlamış, dolayısıyla iki görevi birden yürütmüştür. 1908 yılında Konya Hukuk Mektebinde mecelle ve usûl-i fıkıh müderrisliklerinde de bulunmuştur.

Türk milliyetçisi olan Ömer Vehbi Efendi, Meşrutiyet'in ikinci kez ilanından sonra İttihat ve Terakki Fırkasında siyasete girdi ve 1912 genel seçimlerinde Konya milletvekili olarak Osmanlı Mebusan Meclisinin ikinci dönemine katıldı. Balkan Savaşı ve sıkıyönetim nedeniyle Temmuz 1912'de Meclisin feshinden sonra Konya'daki müderrislik görevine geri döndü. Bu arada müderrislik vazifesinin yanında Konya müftülüğü görevini de üstlendi.

İtilaf Devletleri'nin Anadolu'yu işgal etmeye başlamasından sonra İstanbul Hükûmeti tarafından çeşitli bölgelere Heyet-i Nâsıhalar (Nâsihat Heyeti) gönderilmiştir. Konya'ya gelen Şehzade Abdürrahim Efendi başkanlığındaki öğüt kurulu ile konuşmasında Ömer Vehbi Efendi "*Konya halkı, bilcümle diğer vilâyetler ehalisi gibi devletin mevcudiyet ve şerefi ile telif edilemez hiçbir muahedeyi kabul etmeyecektir.*" diyerek Anadolu halkının bağımsızlık ve özgürlük yolundaki kararlılığını dile getirmiştir.

Konya'da çalışmalarını gizlice yürüten Ömer Vehbi Efendi ile arkadaşları Millî Mücadele taraftarları olarak işgallere karşı halkın bir araya gelmesini ve protestolar yapmasını istemiştir. Bu doğrultuda Kuvâ-yı Millîye temsilcileri ile Konya'nın aydın ve eşrafı, işgalleri protesto etmek için ilk defa büyük bir miting tertiplemiştir. Yalvaçlı Ömer Vehbi Efendi de bu hareketin önde gelenleri arasında yer almıştır. 12 Eylül 1919'da yapılan miting hem işgal devletleri hem de İngiliz Muhipler Cemiyeti üyesi ve Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensubu olan Vali Cemal Bey üzerinde büyük etki meydana getirmiştir. Nihayet Millî Mücadele'nin karşısında yer alan Konya valisi bir süre sonra şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Bu olay sonucunda Konya'da Kuvâ-yı Millîye hareketi açıktan kurulacak ve faaliyete geçecektir. Dolayısıyla Millî Mücadele'nin Konya'da kök salmasında Ömer Vehbi Efendi'nin rolü büyüktür.

Ömer Vehbi Efendi, Konya'nın yaşadığı sorunların çözümünde aktif rol oynamıştır. Vali Cemal Bey'in Konya'yı terk etmesi üzerine valilik makamı boş kalmıştır. Ortaya çıkabilecek asayişsizliği önlemek için 26 Eylül 1919'da toplanan ulema, tüccar ve esnaf temsilcileri, Ömer Vehbi Efendi'nin teklifi ile Müderris Mehmet Vehbi Efendi'yi (Çelik) vali vekili seçmiştir.

Ömer Vehbi Efendi, Konya'da Refet Bey'in başkanlığında kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin 8 Ekim 1919 tarihli Merkez Heyeti teşkili için yapılan seçimlerde önce geçici heyete ardından da heyetin faal üyeliğine seçilmiştir. Böylece Konya'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin teşkilatlanmasına ve şehrin Millî Mücadele yanında yer almasına katkı

sağlamıştır. Müdafaa-i Hukuk Geçici Heyetinin başkanlığını da üstlenen Ömer Vehbi Efendi, Türk ordusuna her türlü yardım ve destek için Muavenet-i Millîye teşkilatının da kurucuları arasında yer almıştır.

Osmanlı Mebusan Meclisi için Konya’da 1919 Kasım’ında yapılan seçimleri Millî Mücadele fikrini destekleyen adaylar kazanmıştır. Bu isimlerden birisi olan Yalvaçlı Ömer Vehbi Efendi, 129 oy alarak Konya mebusu seçilmiş ve 11 Ocak 1920’de Alâeddin Tepesi’nde yapılan mitingin ertesi günü trenle İstanbul’a hareket etmiştir.

Ömer Vehbi Efendi, İstanbul’un işgali ve 11 Nisan 1920’de Meclisin feshi üzerine Heyet-i Temsiliye’nin talimatı doğrultusunda Ankara’ya geldi. 23 Nisan 1920’de BMM’nin açılışında bulundu ve Haziran 1920’de Meclis Genel Kurulunda Konya milletvekili olarak takdim edildi. Meclisteki Şer’ye-Evkaf Komisyonunda çalışan Ömer Vehbi Efendi, II ve III. toplantı dönemlerinde komisyonun başkanlığını yaptı.

TBMM’de iken fırsat buldukça Konya’ya gelen Ömer Vehbi Efendi, şehrin sorunlarıyla da yakından ilgilenmiştir. Delibaşı İsyanı sırasında Konya’da bulunduğundan ayaklanmanın ilk gününde asiler tarafından zorla evinden alınmıştır. Asiler, Milletvekili Ömer Vehbi Efendi’ye “*Sizi dost için Alâeddin Tepesi’ne Vali Haydar Bey’e göndereceğiz.*” diyerek müdafilere sulh teklifinde bulunmuşlardır. Ömer Vehbi Efendi, Vali Haydar Bey ve şehri savunanlara bu teklifi bildirdikten sonra asilerin sözden anlar kimseler olmadığını belirtmiştir.

Birinci dönemde TBMM üyeleriyle yapılan bir ankette Ömer Vehbi Efendi *Bir memleketin kurtuluşu ve işlerinin düzenli olması ancak yönetiminin deneyimli ve dinini sever yetenekli kimselere verilmesiyledir. Osmanlı hükümetimiz en büyük ve İslâm halifeliğini, yani büyük önderliği (imamlığı) taşıyan bir İslâm hükümetidir.* demiştir. Mecliste bağımsız olmayı tercih ederek Birinci Grup’a dâhil olmamıştır. TBMM’nin Birinci Dönemi’nde 14 kez söz almış, 4 teklif ve 3 önerge vermiştir.

Ömer Vehbi Efendi, 6 Mayıs 1922’de 3 ay izinle Meclisten ayrılıp Konya’ya dönmüştür. TBMM başkanlığına gönderdiği 17 Haziran 1922 tarihli telgrafla millet ve hükümetin amaçlarının gerçekleşmesi duasıyla Konya müftülüğünü üstlendiği için milletvekilliğinden istifa etmek istemiş ve bu isteği 22 Haziran 1922 birleşiminde kabul edilmiştir.

Konya’da büyük saygı duyulan Ömer Vehbi Efendi’nin müftülük görevini kabul etmesinde halkın arzusu etkili olmuştur. Cumhuriyet Dönemi Konya’nın ilk müftüsü olmakla birlikte 1923 yılında ek bir görevle Dâru’l-Hilâfe Medresesi muallimliğine tayin edilmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın 22 Mart 1923’te Dâru’l-Hilâfe ziyaretinde Ömer Vehbi Efendi de yer almıştır. Paşa’nın onuruna verilen akşam yemeğindeki sofrasında bulunan on kişiden birisi olmuştur.

Millî Mücadele’deki hizmetleri sebebiyle yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile taltif edilen Ömer Vehbi Efendi, Konya müftülüğü görevini sürdürdüğü sırada 26 Mayıs 1927’de vefat etti. Evli olup dokuz çocuk babası idi. İyi bir hatip olan Ömer Vehbi Efendi, Arapça ve Farsça biliyordu.

Özgür BAĞCI

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, **BCA**, 490.1.0.0/518.2079.1.

ATALAY, Ahmet, **Millî Mücadele’de Konya Kuvâ-yı Milliyecileri (İlk Meclise Girenler)**, Cilt 1, Konya 1997.

AVANAS, Ahmet, **Millî Mücadele’de Konya**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi

Yayınları, Ankara 1998.

ÇELİK, Recep, **Millî Mücadele Günlerinde Din Adamları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi-Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919-1923**, Cilt III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

DEMİREL, Ahmet, **Birinci Meclis'te Muhalefet-İkinci Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

EZHERLİ, İhsan, **Türkiye Büyük Millet Meclisi (1919-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

İlk Meclis Anketi-Birinci Dönem TBMM Üyelerinin Gelecekte Bekledikleri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004.

KUTAY, Cemal, **Cumhuriyetin Manevi Mimarları**, Acar Bilgi Merkezi Yayınları, İstanbul 2012.

TBMM Albümü 1920-2010, C. 1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TBMM Tutanak Dergisi Sorgu Formu, www.tbmm.gov.tr (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2023)

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre I, Cilt VI, 6.12.1920.

UZ, Mehmet Ali, **Konya Alimleri ve Velileri**, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2013.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/omer-vehbi-efendi-1870-1927/?pdf=7313> adresinden erişilmiştir